

ДНВЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»

“Затверджую”
Проректор з науково-педагогічної роботи
проф. А.Г. Шульгай
“ ”
2016 року

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ

Етичні проблеми в медицині

підготовки Другий (магістерський) рівень

(назва рівня вищої освіти)

галузь знань 22 «ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я»

(шифр і назва галузі)

спеціальність 222 «МЕДИЦИНА»

(код і найменування спеціальності)

2016 - 2017

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4,0	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»	Нормативна	
	Спеціальність: 222 «Медицина»	Рік підготовки	
1-й		-	
Загальна кількість годин – 120	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Семестр	
		-	2-й
		Лекції	
		10	-
		Практичні	
		28 год.	-
		Самостійна робота	
		82 год.	-
		Індивідуальні завдання	
		год.	
		Вид контролю:	
		Зараховано	

Компетентності та результати навчання
Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
Інтегральна компетентність					
Здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.					
Загальні компетентності					
1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і бути сучасно навченим.	Знати способи аналізу, синтезу у та подальшого сучасного навчання	Вміти проводити аналіз інформації, приймати обґрунтовані рішення, вміти придбати сучасні знання	Встановлювати відповідні зв'язки для досягнення цілей.	Нести відповідальність за своєчасне набуття сучасних знань.
2	Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях	Мати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання.	Вміти розв'язувати складні задачі і проблеми, які виникають у професійній діяльності.	Зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, знань та пояснень, що їх обґрунтовують до фахівців та нефахівців.	Відповідати за прийняття рішень у складних умовах
3.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності	Мати глибокі знання із структури професійної діяльності.	Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань.	Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію у професійній діяльності	Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.
4	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.	Знати види та способи адаптації, принципи дії в новій ситуації	Вміти застосувати засоби саморегуляції, вміти пристосовувати ся до нових ситуацій (обставин) життя та діяльності.	Встановлювати відповідні зв'язки для досягнення результату.	Нести відповідальність своєчасне використання методів саморегуляції.
5.	Здатність приймати	Знати тактики та стратегії	Вміти приймати	Використовувати стратегії	Нести відповідальність

	обґрунтоване рішення; працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії	спілкування, закони та способи комунікативної поведінки	обґрунтоване рішення, обирати способи та стратегії спілкування для забезпечення ефективної командної роботи	спілкування та навички міжособистісної взаємодії	за вибір та тактику способу комунікації
6.	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків	Знати обов'язки та шляхи виконання поставлених завдань	Вміти визначити мету та завдання бути наполегливим та сумлінним при виконання обов'язків	Встановлювати міжособистісні зв'язки для ефективного виконання завдань та обов'язків	Відповідати за якісне виконання поставлених завдань
7	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо	Знати свої соціальні та громадські права та обов'язки	Формувати свою громадянську свідомість, вміти діяти відповідно до неї	Здатність донести свою громадську та соціальну позицію	Відповідати за свою громадянську позицію та діяльність
8.	Прагнення до збереження навколишнього середовища.	Знати проблеми збереження навколишнього середовища та шляхи його збереження	Вміти формувати вимоги до себе та оточуючих щодо збереження навколишнього середовища	Вносити пропозиції відповідним органам та установам щодо заходів до збереження та охорони навколишнього середовища	Нести відповідальність щодо виконання заходів збереження навколишнього середовища в рамках своєї компетенції.
Спеціальні (фахові) компетентності					
1.	Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні захворювань	Мати спеціалізовані знання про людину, її органи та системи; етичні та юридичні норми; алгоритми та стандартні схеми визначення режиму праці та відпочинку при лікуванні,	Вміти визначати, на підставі попереднього та клінічного діагнозу, шляхом прийняття обґрунтованого рішення необхідний режим	Формувати та донести до пацієнта та фахівців висновки щодо необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні захворювання (за списком 2)	Нести відповідальність за обґрунтованість призначення режиму праці та відпочинку при лікуванні захворювання (за списком 2)

		на підставі попереднього та клінічного діагнозу захворювання (за списком 2)	праці та відпочинку у при лікуванні захворювання (за списком 2)		
--	--	---	---	--	--

Інтегральні кінцеві програмні результати навчання, формулюванню яких сприяє дисципліна:

Здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності у галузі охорони здоров'я, або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог;

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

Здатність до адаптації та дії в новій ситуації;

Здатність приймати обґрунтовані рішення; працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо;

Здатність приймати обґрунтоване рішення; працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії, наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків;

Інтегрувати знання та вирішувати складні питання, формулювати судження за недостатньої або обмеженої інформації; ясно і недвозначно доносити свої висновки та знання, розумно їх обґрунтовуючи, до фахової та не фахової аудиторії. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Результати навчання дисципліни:

1. Здатність оцінювати події та явища з позицій загальнолюдських гуманістичних цінностей;
2. У своїй фаховій діяльності лікар здатний визначати прийнятні форми дотримання вимог етики;
3. У своїй фаховій діяльності лікар здатний визначати прийнятні форми дотримання вимог біоетики та деонтології;
4. На основі визначення форми дотримання вимог етики, біоетики та деонтології лікар здатний використовувати у своїй фаховій діяльності норми етики;
5. На основі визначення форми дотримання вимог етики, біоетики та деонтології лікар здатний використовувати у своїй фаховій діяльності норми біоетики та деонтології;
6. Здатність оцінювати сучасні підходи до проблем евтаназії;
7. Лікар здатний застосовувати моральні, етичні і фахові норми в професійній і життє- діяльності;
8. Лікар здатний демонструвати розуміння нормативно-правового регулювання взаємовідносин лікар-хворий;
9. Лікар здатний використовувати принципи моралі та враховувати національні та релігійні особливості для виконання професійних функцій.

2. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ТА СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Програма з дисципліни «Етичні проблеми в медицині» для студентів вищих медичних навчальних закладів освіти України III-IV рівнів акредитації складена для:

- спеціальності 222 «Медицина», галузі знань 22 «Охорона здоров'я», для освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» із кваліфікацією «Лікар».

Програма складена відповідно до навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр», відповідних кваліфікацій та спеціальностей у вищих навчальних закладах МОЗ України з урахуванням стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня підготовки здобувачів вищої освіти, примірних навчальних планів і робочих навчальних планів, обговорених і затверджених на засіданні Вченої Ради ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України» 31.05.2016 Протокол №18 та введених в дію наказом ректора по університету № 225 від 01.06 2016 р.

«Етичних проблем в медицині» як навчальна дисципліна є складовою сучасної соціально-гуманітарної освіти, спрямованої на формування у студентів не тільки відповідального рівня професійних знань та навичок, а й культури етичного мислення на основі цінностей загальнолюдської та професійної моралі.

«Етичних проблем в медицині» як навчальна дисципліна передбачає використання міждисциплінарних підходів: медичних; філософських, соціологічних, психологічних тощо, у розв'язанні складних проблем сучасної медичної теорії та практики.

Термін вивчення навчальної дисципліни «Етичних проблем в медицині» здійснюється студентами на 1 курсі, в II семестрі.

3. МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Етичних проблем у медицині» є активне сприяння гуманізації медицини на основі християнських цінностей та персоналістичної моделі біоетики, поглиблення знань тих, хто цікавиться питаннями моралі, а також реалізація гуманістичного потенціалу біоетики, як науки, виховання у студентів-медиків пошанування цінності та гідності людського життя від зачаття до природної смерті.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Етичних проблем в медицині» є ознайомлення студентів з новітніми розробками в галузі біоетики, нормами і принципами міжнародного права медичної діяльності як майбутнього фахівця.

Розкрити проблематику взаємини лікаря – пацієнта - родичів, та взаємин суспільства з соціально-проблематичними захворюваннями. Навчити майбутнього лікаря толерантності, розширити спектр клінічного мислення, дати первинні навички прямого врегулювання конфліктів, як посереднього та безпосереднього їх учасника.

Сформувати у студентів почуття найвищої соціально-правової, моральної та професійної відповідальності в процесі майбутньої діяльності.

Роз'яснити майбутнім лікарям морально-етичні принципи вирішення з позицій біотичного світогляду окремих проблем догляду за хронічно хворими та інвалідами, надання допомоги хворим на СНІД, проблем психіатрії і досліджень психіки людини, наркології й онкології.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Етичні проблеми в медицині» студент повинен знати:

- Основи етичних норм взаємовідносин медпрацівників в середині колективу та з пацієнтами.
- Психологічні основи співпраці в середині колективу.
- Особливості спілкування з дотриманням норм деонтології.
- Важливість комунікативних навичок у роботі лікаря.
- Роль спілкування у формуванні і задоволенні соціальних потреб людини.
- Характеристика соціальної перцепції.
- Моральні норми і правила.
- Поняття трансплантації: історія і сучасність.
- Моральні проблеми трансплантології.
- Етико-правові принципи трансплантації людських органів.
- Поняття про донорство та трансфузіологію.
- Біоетичні проблеми переливання крові.
- Біоетичні проблеми клонування людських органів.
- Основні морально-етичні принципи догляду за хронічно хворими та інвалідами.
- Психологічні відмінності хронічних хворих та інвалідів.
- Сучасний погляд соціуму на проблему ВІЛ/СНІД.
- Конституційні права та захист хворих на ВІЛ/СНІД.
- Основні морально-етичні принципи догляду за психіатричними, онкологічним хворими, та наркоманами.
- Психологічні риси пацієнтів психіатричних та онкологічних стаціонарів.
- Сучасний погляд на проблему наркоманії.
- Конституційні права та захист хворих наркоманією.
- Генно-інженерні організми на службі у медицини.
- Етичні проблеми застосування нових генно-інженерних технологій.
- Етичні проблеми клонування живих організмів.
- Конвенція про права дитини. Догляд і підтримка дітей з ВІЛ-інфекцією.
- Етико-деонтологічні аспекти застосування нанотехнологій.

- Біоетичні принципи впровадження нанотехнологій.
- Проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.
- Етичні проблеми регулювання плідності.
- Біоетичні та правові проблеми співіснування „традиційної” та „нетрадиційної” медицини.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Етичні проблеми в медицині» студент повинен вміти:

- Інтерпретувати отримані знання в повсякденному спілкуванні для формування себе, як особистості та майбутнього лікаря.
- Використовувати основні статті медичних кодексів у своїй практичній діяльності.
- Володіти законодавчою базою для запобігання етичних та моральних порушень.
- Virізняти особливі потреби хронічних хворих та інвалідів.
- Розуміти проблему хворих на ВІЛ/СНІД не лише як медичну а й соціальну.
- Володіти законодавчою базою що до захисту прав важкохворих.
- Virізняти особливі психологічних потреб хворих.
- Розуміти проблему хворих наркоманією.
- Володіти законодавчою базою що до захисту прав пацієнтів.
- Вчасно визначити небезпечні соціальні стани при важких соматичних та психічних захворюваннях.

Схвалено на засіданні кафедри медичної біоетики і деонтології
„23” червня 2016 року, протокол № 12

Завідувач кафедри, професор

Н. М. Волкова

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є:

- А) лекції;
- Б) практичні заняття;
- В) самостійна робота студентів;
- Г) консультації.

Лекції охоплюють основний теоретичний матеріал окремої або кількох тем навчальної дисципліни, розкривають основні проблемні питання відповідних розділів дисципліни.

Практичні заняття передбачають детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни з викладачем і формування вміння та навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань та вирішення ситуаційних задач.

Самостійна робота студентів передбачає оволодіння студентом навчальним матеріалом, а саме самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, а також передбачає підготовку до усіх видів контролю. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять.

Консультації (індивідуальні або групові) проводяться з метою допомоги студентам розібратись та роз'яснити складні для самостійного осмислення питання, вирішити складні проблеми, які виникли при самостійному опрацюванні навчального матеріалу при підготовці до практичного заняття, підсумкового заняття або перед іспитом.

При вивченні дисципліни використовують адекватні методи навчання.

За джерелами знань використовують методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, вирішення задач. За характером логіки пізнання використовуються методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний. За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

5. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Конкретні цілі:

- Розширення теоретичних знань та практичних навиків.
- Спонукає студента до усвідомлення себе як майбутнього лікаря.
- Виявити відчуття безпосередності відповідальності за життя та здоров'я пацієнта не лише в стінах лікувального закладу, але й після завершення лікування.
- Показати невід'ємність взаємозв'язку лікування пацієнта та причетності родичів, етику поведінки та коректне введення родича в лікувальний процес.
- Підвищення якості підготовки сучасного лікаря в галузі біомедичної етики та біобезпеки, що дасть йому змогу кваліфіковано проводити профілактику та лікування соматичної та психосоматичної патології, запобігати деонтологічним, професійним та загальнолюдським помилкам.

Тема 1. Роль ефективного спілкування у практичній роботі лікаря

Важливість комунікативних навичок у роботі лікаря. Поняття про спілкування, зміст, мета і засоби спілкування. Функції спілкування та основні види спілкування. Стили спілкування (авторитарний, ліберальний, демократичний). Роль спілкування у формуванні і задоволенні соціальних потреб людини. Стратегії та тактики спілкування. Види запитань для проведення бесіди. Вміння слухати. Активне слухання. Інтерактивна сторона спілкування. Характеристика соціальної перцепції. Ефективне спілкування. Поняття про «зворотній зв'язок». Комунікативні бар'єри. Поняття про «Емпатію». Стадії емпатії. Способи передачі емпатії. Особа в ситуації етичного вибору. Моральні норми і правила.

Тема 2. Взаємини між медичними працівниками, пацієнтом та його родиною

Психологія взаємовідносин лікар-сестра-пацієнт. Традиції гуманізму у роботі медичного працівника. Формування медичного колективу та його вплив на виховання особистості. Взаємовідносини медичних працівників різних ланок.

Етика взаємин у медичному колективі. Такт і безтактність в стосунках медичних працівників. Роль Світового Лікарського Товариства (WMA) та Всеукраїнського Лікарського Товариства (ВУЛТ) у формуванні сучасного лікаря. Лікарська етика як гарантія прав пацієнтів. Етична оцінка лікарської помилки. Гуманізм у роботі медичної сестри. Особливості спілкування медсестри у медичному колективі. Формування взаємовідносин медичних сестер.

Тема 3. Основи біоетичних аспектів трансплантології та переливання крові

Поняття трансплантації: історія і сучасність. Моральні проблеми трансплантології. Ксенотрансплантація. Етико-правові принципи трансплантації людських органів. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини». Поняття про донорство та трансфузіологію. Біоетичні проблеми переливання крові. Закон України «Про донорство крові та її компонентів». Юридичні моделі при заборі органів від трупних донорів. Біоетичні проблеми клонування людських органів. Етичні проблеми біобанків органів і тканин.

Тема 4. Основи біоетичних проблем ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій

Морально-етичні проблеми ВІЛ /СНІДУ причина прихованої епідемії в Україні. Допомога хворим на СНІД. Епідемія ВІЛ/СНІДУ. Люди, які живуть із ВІЛ/СНІДом, та уразливі до ВІЛ групи. Правозахисна діяльність у сфері ВІЛ/СНІДУ. Біоетичні проблеми під-час лікування хворих з ВІЛ/СНІДом. Права людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом. Правозахисна діяльність у сфері ВІЛ/СНІДУ. Криміналізація наркоспоживання в Україні. Стигма і дискримінація, асоційовані з ВІЛ/СНІДом.

Тема 5. Морально-етичні принципи догляду за хронічно хворими та особами з інвалідністю

Особливості адаптації пацієнтів до хронічних захворювань. Етапи адаптації хронічно хворих людей. Фази та способи психологічної адаптації. Психологічні особливості людей з хронічними захворюваннями. Госпіталізм і психічна деривація. Психологія родичів хворого. психологічна спів залежність. Загальні закономірності внутрішньої (автопластичної) картини хвороби. Типи хворих. Психологічні типи реагування на хворобливий стан. Психологічні аспекти медичної етики і деонтології. Форма захисту — релігія, молитва. Психологічні особливості сім'ї з дитиною-інвалідом. Особливості спілкування з паліативними пацієнтами.

Тема 6. Основи біоетичних проблем біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії

Лікування психічних хворих і права людини. Специфіка етичних проблем у психіатрії. Моделі психічних захворювань. Етика медсестри психіатричного закладу. Психотерапевтична роль медсестри. Загальні етичні принципи в роботі психологів різних рівнів. Специфіка роботи з дітьми. Механізми психічного та фізіологічного стресу. Психологічні наслідки стресу. Профілактика психічного стресу та корекція його наслідків. Ятрогенії. Сучасні підходи до психічного оздоровлення.

Тема 7. Етичні проблеми медичного застосування психотропних засобів. Боротьба з наркозалежністю, алкоголізмом і тютюнопалінням

Наркоманія та її розповсюдження. Вплив наркотичних речовин на фізичне та психічне здоров'я. Вплив алкоголю на організм людини. Вплив паління на організм людини. Заходи боротьби з наркоманією. Фізіологічний аспект наркоманії та поняття "наркотична залежність". Етапи і мотиви наркотизації. Біологічні причини формування залежності. Уявлення про наркотичної залежності в психології психологічні причини формування залежності. Механізми психологічного захисту. Зростання наркоманії серед учнівської молоді: причини і тенденції. Соціальна робота з наркозалежними групами населення. Методи соціальної роботи. Реабілітація та соціальна адаптація наркоманів.

Тема 8. Етичні засади надання медичної допомоги онкохворим. Біоетичні проблеми болю, страждання, реабілітації та евтаназії. Паліативна допомога

Психологічні особливості людини, що стикнулася з онкологічною хворобою. Проблеми правдивої інформації для онкологічних пацієнтів. Пацієнт - активний учасник лікувального процесу. Медична сестра і освіта онкологічних пацієнтів. Правове регулювання онкологічної допомоги. Психологія онкологічного хворого. Канцерофобія. Поведінка лікаря і психотерапія при роботі з онкологічними хворими. Біоетичні проблеми болю і знеболення. Визначення та принципи паліативної допомоги. Права паліативних хворих. Права пацієнтів з обмеженим прогнозом життя.

Тема 9. Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Біоетичні аспекти та біобезпека впливу навколишнього середовища на людину. Біоетичні аспекти агротехнологій

Біотехнологія, біобезпека і генетична інженерія: до історії питання. Генно-інженерні організми на службі у медицини. Виробництво трансгенних медичних препаратів. Застосування біотехнологічних методів у сільському господарстві. Етичні проблеми застосування нових генно-інженерних технологій. Етичні проблеми клонування живих організмів.

Тема 10. Етико-деонтологічні аспекти телемедицини

Основні проблемні галузі телемедициної деонтології: погодженість із національною юридичною системою; збереження медичної таємниці; відносини „лікар-пацієнт-

інформаційна система”; відносини „абонент-координатор-консультант”, „лікар-технічний персонал”. Фізична й інформаційна безпека телемедичних систем. Стандартизація й документування телемедичних процедур. Інформована згода.

Тема 11. Етичні проблеми надання медичної допомоги дітям

Особливості дотримання прав неповнолітніх пацієнтів. Етичні вимоги щодо організації обстеження дітей. Ятрогенії у пацієнтів дитячого віку. Права дитини. Порушення прав дитини дорослими, які наглядають за нею. Етичні проблеми генетичного консультування дітей. Конвенція про права дитини. Догляд і підтримка дітей з ВІЛ-інфекцією.

Тема 12. Соціальна справедливість, проблеми транскультуральної етики і соціоетичні зобов'язання

Походження і визначення поняття «глобальна етика». Соціальна справедливість і соціоетичні зобов'язання. Розподіл ресурсів охорони здоров'я. Соціоетичні зобов'язання. Практика біоетики в різних моделях охорони здоров'я. Основні принципи національної моделі охорони здоров'я. Біоетичні та правові проблеми співіснування „традиційної” та „нетрадиційної” медицини.

Тема 13. Етичні проблеми впровадження нанотехнологій у медицину

Приклади впровадження нанотехнологій у медицину. Етико-деонтологічні аспекти застосування нанотехнологій. Біоетичні принципи впровадження нанотехнологій. Проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.

Тема 14. Біоетичні проблеми сурогатного материнства і допоміжних репродуктивних технологій

Біоетичні проблеми сурогатного материнства. Історія методу штучного запліднення. Законодавча база сурогатного материнства в Україні та в світі. Наказ МОЗ України від 23.12.2008 N 771 «Про затвердження Інструкції про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій». Етичні проблеми регулювання плідності. Біоетичні аспекти екстракорпорального запліднення і переносу зародка. Біоетичні проблеми лікування за допомогою стовбурових клітин.

6. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Лекції	Практичні заняття/ семінарські заняття	Самостійна робота студента	ІРС
1. Роль ефективного спілкування у практичній роботі лікаря.	2,0	2,0	8,0	-
2. Взаємини між медичними працівниками, пацієнтом та його родиною	0,0	2,0	0,0	-
3. Основи біоетичних аспектів трансплантології та переливання крові	0,0	2,0	8,0	-
4. Основи біоетичних проблем ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій	0,0	2,0	8,0	-
5. Морально-етичні принципи догляду за хронічно хворими та особами з інвалідністю	2,0	2,0	8,0	-
6. Основи біоетичних проблем біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії	0,0	2,0	8,0	-
7. Етичні проблеми медичного застосування психотропних засобів. Боротьба з наркозалежністю, алкоголізмом і тютюнопалінням	2,0	2,0	8,0	-
8. Етичні засади надання медичної допомоги онкохворим. Біоетичні проблеми болю, страждання, реабілітації та евтаназії. Паліативна допомога.	0,0	2,0	8,0	-
9. Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Біоетичні аспекти та біобезпека впливу навколишнього середовища на людину. Біоетичні аспекти агротехнологій	0,0	2,0	8,0	-
10. Етико-деонтологічні аспекти телемедицини	2,0	2,0	0,0	-
11. Етичні проблеми надання медичної допомоги дітям	2,0	2,0	8,0	-
12. Соціальна справедливість, проблеми транскультуральної етики і соціоетичні зобов'язання	0,0	2,0	5,0	-
13. Етичні проблеми впровадження нанотехнологій у медицину	0,0	2,0	5,0	-

14. Біоетичні проблеми сурогатного материнства і допоміжних репродуктивних технологій	0,0	2,0	0,0	-
ВСЬОГО ГОДИН:	10	28	82	-

7. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Номер лекції	Тема лекції	К-сть годин
1	Роль ефективного спілкування у практичній роботі лікаря.	2,0
2	Морально-етичні принципи догляду за хронічно хворими та особами з інвалідністю.	2,0
3	Етичні проблеми медичного застосування психотропних засобів. Боротьба з наркозалежністю, алкоголізмом і тютюнопалінням	2,0
4	Етико-деонтологічні аспекти телемедицини.	2,0
5	Етичні проблеми надання медичної допомоги дітям.	2,0
ВСЬОГО ГОДИН:		10

8. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Номер заняття	Назва тем	К-сть годин
1	Роль ефективного спілкування у практичній роботі лікаря.	2,0
2	Взаємини між медичними працівниками, пацієнтом та його родиною	2,0
3	Основи біоетичних аспектів трансплантології та переливання крові.	2,0
4	Основи біоетичних проблем ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій.	2,0
5	Морально-етичні принципи догляду за хронічно хворими та особами з інвалідністю	2,0
6	Основи біоетичних проблем біопсихосоціальної медицини, психології та психіатрії	2,0
7	Етичні проблеми медичного застосування психотропних засобів. Боротьба з наркозалежністю, алкоголізмом і тютюнопалінням.	2,0
8	Етичні засади надання медичної допомоги онкохворим. Біоетичні проблеми болю, страждання, реабілітації та евтаназії. Паліативна допомога.	2,0
9	Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Біоетичні аспекти та біобезпека впливу навколишнього середовища на людину. Біоетичні аспекти агротехнологій.	2,0
10	Етико-деонтологічні аспекти телемедицини.	2,0
11	Етичні проблеми надання медичної допомоги дітям.	2,0
12	Соціальна справедливість, проблеми транскультуральної етики і соціоетичні зобов'язання	2,0
13	Етичні проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.	2,0
14	Біоетичні проблеми сурогатного материнства і допоміжних репродуктивних технологій.	2,0
ВСЬОГО ГОДИН:		28

9. САМОСТІЙНА РОБОТА

Номер теми	Тема	Кількість годин
1	Медична біоетика, деонтологія: предмет, мета і завдання. Етико-деонтологічні кодекси професії медичної сестри. Моральні якості медичного працівника.	8
2	Формування медичного колективу. Вплив колективу на виховання особистості.	8
3	Медичне право як невід’ємна складова підготовки лікаря в сучасних умовах в Україні.	8
4	Моральні якості медичного працівника.	8
5	Медична діяльність, медична допомога та медична послуга.	8
6	Визначення поняття ” Пацієнт ”, його права та обов’язки.	8
7	Автономія пацієнта (негативне право автономії – право бути вільним від примусу у лікуванні, обстеженні тощо, позитивне право автономії – право отримати правдиву і об’єктивну інформацію про свій стан здоров’я і можливі медичні послуги).	8
8	Біоетичне та юридичне поняття медичної помилки.	8
9	Дефекти надання медичної допомоги.	8
10	Інформована згода пацієнта на медичні втручання.	5
11	Взаємовідносини медичних працівників різних ланок.	5
	Всього	82

10. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ РОБІТ – не передбачено

11. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ – не передбачено

12. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАНЯТТЯ – не передбачено

**13. ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК, ВНЕСЕНИХ У МАТРИКУЛИ
– не передбачено**

**14. ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА
(ІРС) – не передбачено**

15. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

При оцінюванні студентів приділяється перевага стандартизованим методам контролю:

- тестування (усне, письмове, комп'ютерне);
- структуровані письмові роботи;
- структурований контроль практичних навичок;
- контроль виконання практичної роботи;
- усне опитування;
- усна співбесіда.

Форми контролю:

Попередній (вхідний) контроль слугує засобом виявлення наявного рівня знань студентів для використання їх викладачем на практичному занятті як орієнтування у складності матеріалу. Проводиться з метою оцінки міцності знань та з метою визначення ступеня сприйняття нового навчального матеріалу.

Поточний контроль – контроль самостійної роботи студентів щодо вивчення навчальних матеріалів. Здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що вивчається. На всіх практичних заняттях застосовується об'єктивний контроль теоретичної підготовки та засвоєння практичних навичок із метою перевірки підготовленості студента до заняття. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота студента щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін.

Рубіжний (тематичний) контроль засвоєння розділу (підрозділу) відбувається по завершенню вивчення блоку відповідних тем шляхом тестування та/або усної співбесіди та/або виконання структурованих завдань. Тематичний контроль є показником якості вивчення тем розділів дисципліни та засвоєння студентами практичних навичок, а також пов'язаних із цим пізнавальних, методичних, психологічних і організаційних якостей студентів. Проводиться на спеціально відведеному – підсумковому – занятті.

Проміжний контроль - полягає в оцінці засвоєння студентами навчального матеріалу на підставі виконання ним певних видів робіт на практичних (семінарських) заняттях за певний період. Проводиться у формі семестрового заліку на останньому практичному (семінарському) занятті в семестрі.

Підсумковий контроль здійснює контролюючу функцію, проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньо-кваліфікаційному рівні або на окремих його завершених етапах. Проводиться у формі заліку, диференційованого заліку або іспиту з метою встановлення змісту знань студентів за обсягом, якістю та глибиною, а також вміннями застосувати їх у практичній діяльності. Під час підсумкового контролю враховуються результати складання здачі усіх видів навчальної роботи згідно із структурою робочої програми.

ПРИМІТКА: Кафедра визначає форми контролю відповідно до навчального плану з дисципліни.

ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ ПО ЗАВЕРШЕННЮ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Формою підсумкового оцінювання з дисципліни «Етичні проблеми в медицині» є залік. Підсумкова оцінка базується на результатах оцінювання поточної діяльності та виражається за двобальною шкалою: «зараховано» або «не зараховано». Для проведення ранжування і виставлення оцінки ECTS середній бал поточної успішності з дисципліни конвертується з 12-бальної у 200 бальну шкалу.

Переведення оцінок за поточну успішність з 12-ти бальної шкали у 200-ті бальну шкалу здійснюється наступним чином:

12-бальна	200-бальна
4	116
4,1	117
4,2	118
4,3	119
4,4	120
4,5	121
4,6	122
4,7	123
4,8	124
4,9	125
5	126
5,1	127
5,2	128
5,3	129
5,4	130
5,5	131
5,6	132
5,7	133
5,8	134
5,9	135
6	137
6,1	138
6,2	139
6,3	140
6,4	141
6,5	142
6,6	143
6,7	144
6,8	145
6,9	146
7	147
7,1	148
7,2	149
7,3	150
7,4	151
7,5	152
7,6	153
7,7	154
7,8	155
7,9	156
8	158

8,1	159
8,2	160
8,3	161
8,4	162
8,5	163
8,6	164
8,7	165
8,8	166
8,9	167
9	168
9,1	169
9,2	170
9,3	171
9,4	172
9,5	173
9,6	174
9,7	175
9,8	176
9,9	177
10	179
10,1	180
10,2	181
10,3	182
10,4	183
10,5	184
10,6	185
10,7	186
10,8	187
10,9	188
11	189
11,1	190
11,2	191
11,3	192
11,4	193
11,5	194
11,6	195
11,7	196
11,8	197
11,9	198
12	200

Схвалено на засіданні кафедри медичної біоетики і деонтології

„ 23 ” червня 2016 року, протокол № 12

Завідувач кафедри, професор

Н. М. Волкова

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Оцінювання поточної успішності проводиться за дванадцятибальною рейтинговою шкалою.

Оцінка за практичне заняття вважається позитивною, якщо вона становить 4,0 і більше балів. При цьому враховуються всі види робіт, передбачені методичною вказівкою для студентів при вивченні теми практичного заняття.

Бали	Критерії оцінювання
1	Виставляється у тих випадках, коли студент не розкриває зміст навчального матеріалу, не виконав практичної роботи, не оформив протокол.
2	Виставляється студенту, коли він погано орієнтується в навчальному матеріалі, що виявляється шляхом пропонування йому додаткових запитань, виявляє незнання змісту виконання практичної роботи.
3	Виставляється студенту, коли він фрагментарно розкриває зміст навчального матеріалу, допускає грубі помилки у визначенні понять та при використанні термінології, виконав практичну роботу, частково оформив протокол.
4	Виставляється, коли студент орієнтується в основному матеріалі, але не може самостійно і послідовно сформулювати відповідь, спонукаючи викладача пропонувати йому навідні питання, фрагментарно виконав практичну роботу.
5	Виставляється студенту, коли він фрагментарно розкриває зміст навчального матеріалу, показує початкову уяву про предмет вивчення, виконав практичне завдання не до кінця.
6	Виставляється студенту, коли він відтворює основний навчальний матеріал, але при його викладенні допускає суттєві помилки, наводить прості приклади, визначення біологічних понять недостатні, характеризує загальні ознаки біологічних об'єктів, недооформив протокол заняття.
7	Виставляється студенту у випадку, коли він розкриває основний зміст навчального матеріалу; допускає незначні порушення у послідовності викладення матеріалу, при використанні наукових понять та біологічних термінів, нечітко формулює висновки, орієнтується в методиці виконання практичної роботи, виконав її не в повному обсязі.
8	Виставляється у випадку, коли студент розкриває основний зміст навчального матеріалу; дає неповні визначення понять; допускає неточності при використанні наукових термінів, нечітко формулює висновки, виконав практичну роботу, але допустив незначні помилки під час проведення дослідження.
9	Виставляється студенту, коли він розкриває основний зміст навчального матеріалу; дає повні визначення біологічних понять та термінів, допускаючи незначні порушення у послідовності викладення, самостійно, зі знанням методики виконав практичну роботу, але допустив неточності у послідовності проведення роботи.
10	Виставляється у тих випадках, коли студент виявляє повне знання фактичного матеріалу, вміє аналізувати, оцінювати та розкривати суть біологічних явищ і процесів; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; логічно будувати висновки, оформив протокол практичного заняття, допускаючи незначні помилки при застосуванні наукових термінів і понять.
11	Виставляється студенту, коли він показує глибокі, міцні та системні знання в об'ємі навчальної програми, безпомилково відповідає на всі запитання, обґрунтовано формулює висновки, використовуючи матеріали, що виносяться на самостійну роботу студента, грамотно і послідовно, зі знанням методики, виконав практичну роботу; в повному об'ємі оформив протокол практичного заняття, правильно застосовуючи наукові терміни та поняття.
12	Виставляється студенту, коли він самостійно, грамотно і послідовно, з вичерпною повнотою, використовуючи дані додаткової літератури, відповів на запитання з проявом вміння характеризувати різноманітні біологічні явища та процеси; чітко та правильно дає визначення та розкриває зміст наукових термінів і понять, самостійно та правильно виконав практичну роботу, без помилок оформив протокол практичного заняття.

Схвалено на засіданні кафедри медичної біоетики і деонтології
„23” червня 2016 року, протокол № 12
Завідувач кафедри, професор

Н. М. Волкова

ПРИМІТКА: Кафедра визначає критерії оцінювання відповідно до змісту робочої програми з дисципліни. Даний документ має бути представлений на інформаційному стенді кафедри.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАВДАННЯ

Бали	Критерії оцінювання
0	Виставляється, коли студент виявляє повне незнання змісту виконання роботи.
1 - 3	Виставляється, коли студент частково виявляє знання змісту виконання роботи.
4 - 6	Виставляється студенту, коли він погано орієнтується у методиці виконання роботи, виконав її в неповному обсязі, допускаючи грубі помилки.
7 - 9	Виставляється студенту, коли він самостійно, зі знанням методики виконав практичну роботу, але допустив неточності у послідовності проведення роботи.
10 - 12	Виставляється, коли студент самостійно, грамотно і послідовно, зі знанням методики, виконав практичну роботу, правильно застосовуючи наукові терміни та поняття.

Примітка: за недооформлені протоколи практичних занять з дисципліни від загальної кількості балів за практичне завдання віднімається 3,0 бали.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Бали	Критерії оцінювання
1	Виставляється у тих випадках, коли студент не розкриває зміст навчального матеріалу.
2	Виставляється студенту, коли він погано орієнтується в навчальному матеріалі, що виявляється шляхом пропонування йому додаткових запитань.
3	Виставляється студенту, коли він фрагментарно розкриває зміст навчального матеріалу, допускає грубі помилки у визначенні понять та при використанні термінології.
4	Виставляється, коли студент орієнтується в основному матеріалі, але не може самостійно і послідовно сформулювати відповідь, спонукаючи викладача пропонувати йому навідні питання.
5	Виставляється студенту, коли він фрагментарно розкриває зміст навчального матеріалу, показує початкову уяву про предмет вивчення.
6	Виставляється студенту, коли він відтворює основний навчальний матеріал, але при його викладенні допускає суттєві помилки, наводить прості приклади, визначення біологічних понять недостатні, характеризує загальні ознаки біологічних об'єктів.
7	Виставляється студенту у випадку, коли він розкриває основний зміст навчального матеріалу; допускає незначні порушення у послідовності викладення матеріалу, при використанні наукових понять та біологічних термінів, нечітко формулює висновки.
8	Виставляється у випадку, коли студент розкриває основний зміст навчального матеріалу; дає неповні визначення понять; допускає неточності при використанні наукових термінів, нечітко формулює висновки.
9	Виставляється студенту, коли він розкриває основний зміст навчального матеріалу; дає повні визначення біологічних понять та термінів, допускаючи незначні порушення у послідовності викладення.
10	Виставляється у тих випадках, коли студент виявляє повне знання фактичного матеріалу, вміє аналізувати, оцінювати та розкривати суть біологічних явищ і процесів; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; логічно будувати висновки.
11	Виставляється студенту, коли він показує глибокі, міцні та системні знання в об'ємі навчальної програми, безпомилково відповідає на всі запитання, обґрунтовано формулює висновки, використовуючи матеріали, що виносяться на самостійну роботу

	студента.
12	Виставляється студенту, коли він самостійно, грамотно і послідовно, з вичерпною повнотою, використовуючи дані додаткової літератури, відповів на запитання з проявом вміння характеризувати різноманітні біологічні явища та процеси; чітко та правильно дає визначення та розкриває зміст наукових термінів і понять.

19. ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

БАЗОВА (ОСНОВНА):

1. Блюм Дж. Психоаналітичні теорії особистості: Перекл. з англ. - М.: Академічний проект; Екатеринбург: Ділова книга. – 1999.
2. Крайг Г. Психологія розвитку. - СПб.: Питер, 2002.
3. Куніцина В. Н., Казарінова Н. В., Погольша В. М. Міжособистісне спілкування. - СПб.: Питер, 2001.
4. Курило Л.Ф. Етико-правові аспекти використання стовбурових клітин людини // Людина. 2003. № 3. 23-27.
5. Лунгул І.В. Посттравматичні стресові ситуації в сім'ях із дітьми-інвалідами //Актуальні проблеми психології. Том X. Частина 5. /За ред. академіка С.Д. Максименка. - К.: Главник, 2008. - 608 с.
6. Манухін Н.М. Деякі особливості психологічної допомоги пацієнтам з соматичними захворюваннями / Журнал практичної психології та психоаналізу, 2003, № 1.
7. Методи практичної соціальної психології. Діагностика. Консультування. Тренінг. М.: Аспект Пресс, 2004.
8. Підручник з лікарської етики / Переклад з 2-го англійського видання 2009 року за редакцією академіка АМН України, Голови Комітету з лікарської етики Всеукраїнського Лікарського Товариства (ВУЛТ) Любомира ПИРОГА.- українське видання БФ «Третє Тисячоліття», 2009. – 140с.
9. Сердюкова Н. Б. Наркотики і наркоманія. Ростов н / Д., 2000.
10. ХаррісД. Стовбурові клітини і відтворення // Людина. 2003. № 5. С. 123-133.

ДОПОМІЖНА:

1. Анастазі А. Диференціальна психологія. Індивідуальні та групові відмінності в поведінці. - М.: Квітень Пресс, Изд-во ЕКСМО - Пресс, 2001.
2. Анохіна І. П. Біологічні механізми залежності від психоактивних речовин (патогенез). / / Лекції по наркології під. ред. Н. Н. Іванця, М., 2000.
3. Баландін А., Баландіна Л., Джанібєков В. Найнебезпечніші наркотики // Топ-20 згідно з версією журналу "The Lancet" - Вид. "ГроссМедіа", 2008.
4. Боднар Г. В. Паліативна медична допомога / Г. В. Боднар, І. С. Вітенко, О.Ю. Попович : Донецьк, 2003. - 110 с.
5. Врублевський А. Г. Наркоманії і токсикоманії: загальні уявлення // Лекції по наркології під. ред. Н. Н. Іванця, М., 2000.
6. Вітенко І. С. Сімейна медицина. Психологічні аспекти діагностики, профілактики і лікування хворих / І. С. Вітенко, О. О. Чабан, О. О. Бусло :Тернопіль. - „Укрмедкнига”, 2002. - 187с.
7. Волосовець О. П. Завдання з біоетики та медичної деонтології для педіатрів / О.П. Волосовець, Н.В. Нагорна та інші // Донецьк. - 2004. - 52с.
8. Гладун З. Україна та охорона здоров'я населення : питання формування і реалізації державної політики / З. Гладун // Медичне право. – 2009. – Т. 4, № 2. – С. 7–18.
9. Жиганова Л.П., Гарієв Ю.М. Біомедицина в США: актуальні етичні та соціально-політичні аспекти // США - Канада: економіка, політика, культура. 2003. № С. 103 -116.
10. Закон України N 2802-XII від 19.11.92р. «Основи законодавства України про охорону здоров'я».
11. Ковальчук Л. Я., Беденюк А. Д., Чорненький М. В. Навчальна дисципліна “медичне право” як невід’ємна складова підготовки лікаря в сучасних умовах в Україні // Медична освіта.– 2011.– № 3.– С. 12–14.
12. Кримінальний кодекс України (Розділ II та VII-А Особливої частини).
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення (Глава 5).

14. Любан-Плоцца Б. Терапевтический союз врача и пациента / Б. Любан-Плоцца, В. Запорожан, Н. Аряев. - К.: АДЕФ - Украина, 2001. - 292 с.
15. Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми "Здоров'я нації" на 2002 – 2011 роки : Постанова Кабінету Міністрів України № 14 від 10 січня 2002 року // Офіційний вісник України. – 2002. – № 9. – С. 30.
16. Радиш Я. Правова культура медичних працівників як чинник стабілізації державного управління системою охорони здоров'я України / Я. Радиш, Н. Мезенцева // Медичне право. – 2009. – Т. 4, № 1. – С. 40–46.
17. Федорчук Є. Медичне право як навчальна дисципліна в світлі Болонської системи / Є. Федорчук, Н. Козань, С. Федорчук // Медичне право. – 2008. – №. 1. – С. 74–78.
18. Цивільний кодекс України(Глава 4, 6, 20 - 22).